

14.4.2020

Julkinen

Tulevaisuusvaliokunta

Asia: O 5/2019 vp Tulevaisuusvaliokunnan selvityshankkeet 2019 – 2023

1 Johdanto

Kiitän Sitran puolesta mahdollisuudesta lausua koronapandemian taloudellisista vaikutuksista. Kaikki ihmisen taloudellinen toiminta perustuu suoraan tai epäsuorasti ympäristölle – luonnonvaroilta, ekosysteemipalveluilta ja vakaalle ilmastolle. **Keskityn siksi tässä lausunnossa akuutin koronakriisin vaikutuksiin pitkäkestoisen kestävyyskriisin kannalta.**

Koronakriisi on ennennäkemätön murros, joka vaikuttaa lukemattomilla, osin vaikeasti ennakoitavilla tavoilla. Vaikutukset voivat ilmetä suoraan tai epäsuorasti lyhyellä, keskipitkällä tai pitkällä aikavälillä, ja niiden arviointiin liittyy suuria epävarmuuksia. Paljon riippuu siitä, kuinka kauan epidemia jatkuu, mitä sen rajoittamiseksi tehdään ja miten sen aiheuttamaan taantumaan vastataan.

2 Koronakriisin välittömät vaikutukset

Kun liikkumista on rajoitettu, liikkeitä suljettu ja teollinen tuotanto supistunut, samalla ovat vähentyneet energian kulutus ja päästöt. Vaikutus on vaihdellut paikan ja ajan mukaan, mutta sen on todettu koskevan ainakin ilmasto-, typenoksidi-, häkä- ja hiukkaspäästöjä sekä melua.

Koronakriisin mahdolliset ympäristöhyödyt ovat kuitenkin pääosin väli- ja lyhytaikaisia. Rajoituksia aikanaan purettaessa toiminnan ja sitä myötä ympäristökuormituksen odotetaan palaavan kutakuinkin ennalleen. Jos taantumaan yritetään vastata kestävämmällä taloudellisilla toimintoja kiihdyttämällä kuten fossiilienergian infrastruktuuria rakentamalla, nettovaikutus voi olla jopa kielteinen.

Parhaimmillaankin hyödyt jäävät myös mittaluokaltaan vaatimattomiksi. Tuoreiden arvioiden mukaan koronakriisin seurauksena maailman hiilidioksidipäästöt saattaisivat laskea kuluvana vuonna noin 1,6 Gt.¹ Pudotus olisi suurin ihmiskunnan historiassa, mutta se vastaisi silti maailman päästöjä vain runsaan kahden viikon ajalta. Päästöt vähenisivät kolmisen prosenttia, vaikka ilmaston kuumenemisen pitämiseksi 1,5 asteessa laskutahdin pitäisi olla yli seitsemän prosenttia joka vuosi.²

3 Koronakriisin epäsuorat vaikutukset

Vähentynyt energian kulutus on laskenut polttoaineiden ja päästöoikeuksien hintoja. Muiden tekijöiden pysyessä ennallaan tämä hintavaikutus pehmentää koronashokin aiheuttamaa

¹ <https://www.carbonbrief.org/analysis-coronavirus-set-to-cause-largest-ever-annual-fall-in-co2-emissions>

² <https://www.sitra.fi/uutiset/yk-raportti-peraankuuluttaa-viisinkertaista-kunnianhimoa-ilmastotoimiin-pohjoismaisissa-kunnissa-toimivia-ratkaisuja/>

energiankulutuksen laskua ja tekee fossiilisesta energiasta kilpailukykyisempää suhteessa muihin energiamuotoihin.

Toisaalta fossiilisten polttoaineiden hinnan lasku tekee niiden tuottamisesta vähemmän kannattavaa. Ensimmäisten joukossa jäädytettäneen erityisen kalliita hankkeita, kuten öljyntuotantoa öljyhiekasta ja vesisärötyksellä tai Arktiksella, Amazonilla ja syvänmeren pohjasta. Yleensä kustannuksiltaan kalleimpaan öljyntuotantoon liittyy samalla myös suurimmat päästöt ja ympäristöriskit.

Epävarmuus rahoitusmarkkinoilla uhkaa vaikeuttaa ainakin väliaikaisesti lainojen saantia ja nostaa niiden hintoja. Tämä saattaa hidastaa erityisesti pääomavaltaisten ratkaisujen kuten tuuli- ja ydinvoiman investointeja. Häiriöt tuotannossa voivat puolestaan vaikeuttaa osien saamista ja matkustusrajoitukset haitata asentajien työtä. Osin näiden tekijöiden vaikutuksesta uusiutuvainvestointien arvioidaankin laskevan tänä vuonna ennakoidusta.³

Iso kysymys on se, kuinka paljon talous supistuu. Taloudellisen toiminnan hiipuminen toisaalta vähentää välitöntä ympäristökuormitusta, toisaalta hidastaa investointeja kestävään teknologiaan.

Nähtäväksi myös jää, miten kriisi vaikuttaa globaaleihin arvoketjuihin. Osa välituotteiden valmistuksesta saatetaan siirtää riskienhallinnan nimissä lähemmäksi tuotantoa, mikä vähentäisi kansainvälisiä kuljetuksia – ja riippuvuutta esimerkiksi Kiinan hiili-intensiivisistä tuotteista. Murros voi myös vauhdittaa siirtymää luonnonvarojen arvoa paremmin säilyttävään kiertotalouteen.

Suurimmat epävarmuudet liittyvät kuitenkin poliittisiin heijastusvaikutuksiin. Aiemmin talouden notkahtaessa sitoutuminen kestävyyskriisin ratkaisemiseen on väliaikaisesti hiipunut, koska huomio on kiinnittynyt työhön ja toimeentuloon. Koronakriisi on jo hankaloittanut kestävyystyötä käytännössä, koska loppuvuodelle alun perin suunniteltuja YK:n suuryhteisöjä luonnon monimuotoisuudesta ja ilmastokriisistä on jouduttu lykkäämään.

Epäselvää myös on, missä määrin uudet käyttäytymismallit mahdollisesti jäävät elämään myös kriisin jälkeen. Esimerkiksi etätöiden ja -kokousten mahdollinen vakiintuminen voi vähentää työmatkaliikennettä, toimistotilojen tarvetta ja lentomatkvoja. Vajaa kolmannes suomalaisista kertoo haluavansa tehdä kriisin jälkeenkin enemmän etätöitä.⁴

4 Kestävä toipuminen vastauksena koronashokkiin

Maailman maiden ja EU:n tähän asti ilmoittamat elvytyspaketit liikkuvat biljoonien eurojen suuruusluokassa, ja lisää on luvassa. Yhden euron voi kuitenkin käyttää vain kerran.

Siksi on tärkeää huolehtia siitä, että talouden ja työllisyyden tukemiseen ohjatut varat vauhdittavat samalla välttämätöntä siirtymää kohti hiilineutraalia ja monimuotoisuutta varjelevaa kiertotaloutta. Ilmastokriisi, luontokato ja luonnonvarojen ehtyminen ovat yhä yhtä kiireellisiä ja vakavia ongelmia kuin ennen epidemiaa.

³ <https://www.iea.org/commentaries/the-coronavirus-pandemic-could-derail-renewable-energy-s-progress-governments-can-help>

⁴ <https://yle.fi/uutiset/3-11291865>

Sitra on esittänyt harkittavaksi joitakin mahdollisia työkaluja vauhdittaa Suomen taloutta ja työllisyyttä tulevaisuutemme kannalta kestävällä tavalla:⁵

- Kestävä investointipaketti I ohjaisi lisävaroja julkisiin investointeihin kuten valtion ja kuntien joukko- ja kevyen liikenteen hankkeisiin
- Kestävä investointipaketti II tukisi yksityisiä investointeja esimerkiksi rakennusten energiaremontteihin ja teollisuuden vähäpäästöisiin ratkaisuihin
- Korotettu kotitalousvähennys kohdentuisi kotitalouksien energiaremontteihin ja uusiutuvan energian käyttöönottoon
- Kestävien ratkaisujen hankintatuki soveltaisi erinäisiä tukia kansalaisten kestäviin hankintoihin määräaikaaisesti korotettuna
- Kansainvälisen liikenteen siirtymätuki kytkisi tuen alojen vähäpäästöisiin ratkaisuihin kuten energiatehokkaisiin kalustohankintoihin
- Kestävän teknologian kilpailutus edistäisi investointeja kotimaiseen uusiutuvaan energiaan kuten merituulivoimaan
- Kestävän kehityksen verouudistus alentaisi välittömästi työn verotusta, mikä kriisin laannuttua kompensoitaisiin korottamalla vastaavasti ympäristö- ja kulutusveroja

Esitämme, että **Suomessakin toipumistoimet suunnataan ilmaston ja ympäristön kannalta kestävästi**. Samoin on tärkeää huolehtia ihmisten työstä, toimeentulosta ja turvasta niin, että hyvinvoinnin heikkeneminen ei lamaannuta kestävyyskriisin ratkaisemisen kannalta välttämättömiä uudistuksia.

Helsingissä 14.4.2020

Mari Pantsar
Johtaja

⁵ <https://www.sitra.fi/uutiset/sitran-tyopaperi-hahmottee-kestavia-talouden-toipumistoimia-koronashokkiin/>